

Șase consecințe ale excluderii romilor din sistemul educațional

Introducere

În multe țări, în special în Europa de Sud Est populația romă rămâne exclusă din sistemul educațional în ciuda numeroaselor încercări de a le îmbunătăți situația. Această excludere este atât directă, prin distribuirea neadecvată a copiilor romi în „școli speciale” sau prin intimidare discriminatorie, cât și indirectă, de exemplu prin dificultatea de a accesa sistemul educațional din motive de sărăcie sau din lipsa unor modele cu studii superioare. Prin urmare, populația romă are în medie rezultate educaționale semnificativ mai scăzute față de populația non-romă, mulți dintre aceștia abandonând școala înainte de finalizarea studiilor, în timp ce un procent foarte mare dintre aceștia nu finalizează procesul complet de alfabetizare. În această prezentare ne concentrăm asupra a șase consecințe majore ale acestei excluderi asupra vieților ulterioare ale romilor și asupra societății în general.

Consecința nr. 1: Succes redus al romilor pe piața muncii

Lipsa educației și a calificărilor multor persoane de etnie romă le subminează capitalul uman și îi face mai puțin competitivi pe piața muncii, contribuind astfel la creșterea ratei șomajului și la scăderea salariilor în comunitatea de romi. În Ungaria, de exemplu, bărbații romi de 22-23 ani prezintă cu 13% mai puține șanse să fie angajați permanent comparativ cu bărbații neromi, în timp ce femeile rome prezintă o probabilitate cu 33% mai mică de a fi angajate permanent comparativ cu femeile non-rome, iar salariile lunare pentru bărbații și femeile rome sunt cu aproximativ 23% și respectiv 18% mai mici comparativ cu salariile de bază ale populației non-rome¹. Situația este similară sau chiar mai dezastruoasă în alte țări. În România, în populația generală 66% dintre bărbați și 53% dintre femei erau angajați în 2011, în timp ce în rândul populației rome doar 42% dintre bărbați și respectiv 19% dintre femei aveau un loc de muncă, iar salariile bărbaților și femeilor cu vârstă de încadrare în câmpul muncii erau cu 20% și 12% mai mici față de cele ale populației generale². Unele dintre discrepanțele existente la nivel de rate de ocupare a forței de muncă și a salariilor pot fi atribuite discriminării directe de către potențialii angajatori față de populația romă care caută locuri de muncă, însă se estimează că cea mai mare parte din această discrepanță poate fi explicată prin rezultatele educaționale mai slabe ale multora din membrii comunității rome³. Îmbunătățirea accesului populației rome la educație ar putea astfel să-i ajute pe aceștia să concureze pe piața locurilor de muncă, să obțină o creștere salarială și a ratelor de ocupare a forței de muncă. Această măsură ar putea totodată să aibă și un efect de feedback pozitiv asupra succesului în educație al viitorilor copii romi, întrucât părinții acestora ar avea mai multe posibilități financiare pentru a-i susține în procesul educațional.

Consecința nr. 2: Un procent mai mare de romi supuși sărăciei

Fiind în mare parte un rezultat al consecinței 1, dezavantajele educaționale ale comunității rome contribuie într-o măsură mult mai mare la sărăcia populației rome comparativ cu populația non romă. De exemplu, în Croația 92,3% dintre romi trăiesc într-o stare relativă de

¹ Institutul social de cercetare TÁRKI, ‘How Can Young Roma Achieve Success in Hungary?’, ianuarie 2015.
http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/young_roma_in_hungarian_secondary_schools_and_in_the_labor_market.pdf

² Banca Mondială, ‘Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania, Summary Report’, 28 februarie 2014.
http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/Rendered/PDF/866710WP0P14500ary0Report00English0.pdf

³ Institutul social de cercetare TÁRKI, ‘How Can Young Roma Achieve Success in Hungary?’, ianuarie 2015.
http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/young_roma_in_hungarian_secondary_schools_and_in_the_labor_market.pdf

sărăcie, în timp ce 9% trăiesc în sărăcie absolută. În România, 84% dintre romi se află sub riscul de sărăcie, procent de aproape trei ori mai mare față de cel pentru populația non romă, iar 90% dintre gospodăriile rome se confruntă cu lipsuri materiale severe⁴. Rate similare pot fi observate și în alte țări. Sărăcia și lipsa educației pot forma un ciclu vicios, întrucât copiii născuți în sărăcie sunt mult mai predispuși la acces limitat la cărți și educație preșcolară, ceea ce poate face ca participarea ulterioară în școală să fie mai dificilă și, de asemenea, aceștia pot suferi de malnutriție, fapt ce le poate împiedica dezvoltarea fizică și mentală.

Consecința nr. 3: Standard scăzut al sănătății

În urma unei combinații de informații limitate și lipsă de resurse financiare, care pot fi identificate ca fiind consecințe, cel puțin parțial, ale excluderii educaționale, comunitățile rome au deseori standarde de sănătate semnificativ mai scăzute. De exemplu, în Croația, doar 1,4% dintre adulții romi au 65 de ani sau mai mult, comparativ cu 16,8% din majoritatea populației, ceea ce indică o speranță de viață mai mică, în timp ce 20% din populația romă nu beneficiază de asigurare de sănătate națională, iar 40% din gospodăriile rome nu își pot permite o sursă constantă de proteine⁵. Lipsa proteinelor din alimentație, în special în primii ani de viață, poate împiedica creșterea și dezvoltarea mentală. În România speranța de viață a romilor este cu șase ani mai mică față de non romi, iar la momentul în care persoanele de etnie romă ating vârsta de 55 de ani există o posibilitate de 54% ca aceștia să sufere de o boală cronică.⁶

Consecința nr. 4: Discriminări și prejudecăți crescute

Multe dintre stereotipurile discriminatorii privind populația de etnie romă se concentrează pe ideile conform cărora romii sunt proști sau leneși. Atitudinile discriminatorii privind romii sunt destul de răspândite; de exemplu, în Moldova, un sondaj recent a descoperit că 49% din populație nu ar accepta un vecin rom, în timp ce un procent de încă 16% „probabil nu” ar accepta un vecin rom⁷. Dacă în general populația romă este mai puțin educată ca urmare a excluderii lor sociale și ca urmare a marginalizării, aceștia sunt presupuși riscului mai mare de sărăcie și de a fi mai puțin capabili din punct de vedere profesional, ceea ce poate consolida stereotipurile discriminatorii dacă oamenii interpretează greșit că problemele cu care se confruntă romii sunt specifice comunității rome. Unul dintre cele mai clare exemple ale acestui fenomen îl reprezintă educația în sine, prin plasarea neadecvată a copiilor romi în „școli speciale”, chiar și atunci când copiii romi care sunt perfect capabili să învețe sunt considerați în mod incorect a avea dificultăți de învățare, din cauza unei combinații de dezavantaje bazate pe stereotipuri și dezavantaje educative ale romilor, precum probabilitatea mai redusă de a beneficia de educație la nivel preșcolar. De exemplu, în republica cehă copiii romi sunt de 27 de ori mai predispuși să fie atribuiți unor școli speciale comparativ cu restul copiilor non romi⁸. Prin urmare, există, și de această dată, o posibilitate de formare a unui ciclu vicios al lipsei educației și al discriminării: lipsa unei educații poate consolida

⁴ Banca Mondială, 'Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania, Summary Report', 28 februarie 2014. http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/Rendered/PDF/866710WP0P1450ary0Report00English0.pdf

⁵ UNICEF, OSF, REF, 'Roma Early Childhood Inclusion+ Croatia Report', 2015. http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/reci_croatia_report_eng-final_web.pdf

⁶ Banca Mondială, 'Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania, Summary Report', 28 februarie 2014. http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/Rendered/PDF/866710WP0P1450ary0Report00English0.pdf

⁷ UN Women, OHCHR and UNDP Moldova, 'Study on the Situation of Romani Women and Girls in the Republic of Moldova', 2014. <http://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/UN%20Reports/Study%20on%20the%20Situation%20of%20Romani%20women%20and%20girls%20in%20the%20Republic%20of%20Moldova.eng.pdf>

⁸ Roma Education Fund, 'Making Desegregation Work! A Desegregation Toolkit', 2015. http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/desegregation_toolkit_2015_web.pdf

stereotipurile discriminatorii care apoi pot accentua excluderea socială și segregarea, afectând în plus perspectivele educaționale viitoare.

Consecința nr. 5: Daune la nivel de creștere economică a societății în general

În medie, comunitățile rome constituie o pondere mare disproporționată de tineri din țări din Europa de Sud Est, în care multe țări are populații îmbătrânite, cu rate ale natalității în general reduse. Prin urmare, romii sunt mai predispuși să constituie o pondere destul de mare a tinerilor, a populației apte de muncă și, astfel, abilitățile lor profesionale sunt extrem de importante pentru creșterea ulterioară a țărilor cu populații semnificative de romi: nu numai că educarea romilor ajută populația romă, ci reprezintă și o bună investiție economică întrucât crește calitatea muncii forței de muncă naționale generale⁹. În România, de exemplu, aproape 40% din populația romă are vârste între 0-14 ani comparativ cu doar 15% din populația generală, iar Banca Mondială prezice că alinierea pe piața muncii a câștigurilor romilor cu cele ale populației non rome ar avea ca rezultat beneficii economice anuale cuprinse între 887 milioane de euro și 2,9 miliarde de euro, cu creșteri mari corespunzătoare ale impozitului pe venit¹⁰.

Consecința nr. 6: Creșterea pierderii dreptului de vot

Excluziunea educațională face extrem de dificil pentru romi să obțină putere și influență. Această stare de pierdere a drepturilor electorale face ca pentru orice individ rom să fie dificil să câștige oportunități de a combate problemele și stereotipurile negative cu care se confruntă comunitatea sa¹¹. În cazul în care tinerii romi ar reuși să obțină un acces mai bun la educație, atunci aceștia ar fi mai bine pregătiți pentru a susține cauza comunității lor în viitor. În mod corespunzător, această absență a romilor în poziții de putere și influență are ca rezultat lipsa contactelor egale cu persoane cu statut înalt, care pot servi ca modele de rol pozitiv pentru a da un plus de valoare educației pentru tinerii romi, fapt care a fost demonstrat că crește în mod semnificativ ratele de abandon școlar: în Ungaria, tinerii romi cu două sau mai multe contacte cu persoane cu statut înalt prezintă o probabilitate cu 13% mai mică de a renunța la școală comparativ cu cei care nu au astfel de contacte¹².

Document pregătit de Thomas Hughes, Platforma pentru Protecția Copilului pentru Europa de Sud Est, 2015.

⁹ Fundaci3n Secretariado Gitano, 'Guide for Working with Roma Families towards Achieving the Success of their Children in School', 2013. http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_families_guide_en.pdf

¹⁰ Banca Mondială, 'Diagnostics and Policy Advice for Supporting Roma Inclusion in Romania, Summary Report', 28 februarie 2014. http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/04/09/000442464_20140409140312/Rendered/PDF/866710WP0P14500ary0Report00English0.pdf

¹¹ UNICEF, OSF, REF, 'Roma Early Childhood Inclusion+ Croatia Report', 2015.

http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/reci_croatia_report_eng-final_web.pdf

¹² Institutul social de cercetare TÁRKI, 'How Can Young Roma Achieve Success in Hungary?', ianuarie 2015.

http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/young_roma_in_hungarian_secondary_schools_and_in_the_labor_market.pdf